

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับการต่อสู้เพื่อสร้างความหมายของผู้หญิงเที่ยวกลางคืน” เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการต่อสู้/ต่อรองความหมายของผู้หญิงที่ใช้เวลาว่าง ด้วยการเที่ยวในเวลากลางคืน ผ่านมุมมองของผู้หญิงเที่ยวกลางคืนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้หญิงเที่ยวกลางคืนในบริบทจริง รวมถึงกระบวนการสื่อสารความหมายของผู้หญิง เพื่อต่อรองกับโครงสร้างทางสังคม ในพื้นที่และเวลาของการเที่ยวกลางคืน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในสถานบริการประเภทผับแห่งหนึ่งย่านทองหล่อ โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic studies) ที่ผู้วิจัยจะต้องเข้าสู่สนามด้วยตนเอง และเน้นให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้วิธีการสังเกต และการบันทึกปรากฏการณ์ในหลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างไม่เป็นทางการ (และที่เป็นทางการ) ใช้การบันทึกเสียง การจดบันทึกภาคสนาม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อการเปิดเผยตัวตน และบทบาทของผู้ศึกษาในการเข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มวัฒนธรรม (member role) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งรอบด้านในช่วงแห่งเวลาและพื้นที่ (space and time) ที่ศึกษา โดยใช้ 2 แนวคิดหลักเป็นแนวทาง อันประกอบด้วย แนวคิดเรื่องสตรีนิยม และแนวคิดเรื่องการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ก่อนที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และทำการอธิบายกับกระบวนการสื่อสารเพื่อการต่อสู้/ต่อรองความหมายของ “ผู้หญิงเที่ยวกลางคืน” ดังกล่าวให้เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอื่น ๆ

สำหรับการสรุปผลการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดต่าง ๆ ที่ทบทวน และนำเสนอไว้ข้างต้น มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลในสองส่วน คือ การวิเคราะห์ “กลุ่ม” ของการสื่อสารภายในร้าน และการศึกษาความหมายที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงเข้าไปต่อรอง ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ “กลุ่ม” ของการสื่อสารภายในร้าน

ผับ (public house) เป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่ถูกนำเข้ามาสู่ประเทศไทย เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการสื่อสารแบบกลุ่มในเวลากลางคืน การเกิดขึ้นของผับเป็นเหตุผลของระบบทุนนิยม เมื่อผู้คนต้องเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ระบบจึงได้แบ่งเวลาส่วนหนึ่งให้คนเราได้

ออกไปผ่อนคลาย แสวงหาตัวตนที่ขาดหาย ด้วยการบริโภคความสำราญในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อกลับมาสู่โลกของการทำงานต่อไป ปรากฎการณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับงานของ Rojek (1995, p. 182 อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2544, น. 12) ที่กล่าวว่า ระบบทุนนิยมที่ได้กำหนดให้เวลาว่างเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนได้หลีกเลี่ยงหนีออกจากเวลางานปกติ เพื่อซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอและฟื้นฟูตัวตนเพื่อกลับมาทำงานหนักต่อไป ในขณะที่เดียวกัน เวลาว่างยังนำมาซึ่งกิจกรรมการรวมกลุ่มที่จะเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้กระทำการใด ๆ ร่วมกัน ในแง่นี้ เวลาว่างจึงมีค่าไม่ต่างจากสถาบันที่ดำรงรักษาและสืบทอดความเป็นมนุษย์ ความเป็นกลุ่มอัตลักษณ์ต่าง ๆ และค่านิยมวัฒนธรรมของสังคม ทั้งนี้ นักสังคมวิทยารุ่นใหม่เชื่อกันว่า ค่านิยมทางวัฒนธรรมที่อยู่รอบชีวิตครอบครัว ชุมชน และกิจกรรมยามว่าง มีความสำคัญมากกว่าค่านิยมเดียวกันที่ผลิตหรือผลิตซ้ำโดยกิจกรรมการทำงาน

เดิมผับเป็นสถานที่เพื่อการสังสรรค์สำหรับผู้ชาย แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมของผับได้เปิดรับสมาชิกผู้หญิงมากขึ้น ผู้หญิงจำนวนหนึ่งเลือกที่จะใช้เวลาว่างด้วยการไปเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ แต่เมื่อวัฒนธรรมของไทยได้กำหนดพื้นที่ให้ผู้หญิง “อยู่ในบ้าน” และผู้ชาย “อยู่นอกบ้าน” อีกทั้ง ในเวลากลางคืนก็เป็นเวลาที่แฝงไว้ด้วยอันตราย ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง ดังนั้นเมื่อผู้หญิงแหกกฎกติกา มารยาทของสังคมด้วยการออกมาใช้ชีวิตในเวลากลางคืน เธอจึงถูกนิยามว่าเป็น “ผู้หญิงไม่ดี” แต่เมื่อผู้หญิงกลุ่มหนึ่งยังเลือกที่จะใช้เวลาว่างด้วยการเที่ยวกลางคืน พวกเขาจึงต้องใช้การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ต่อสู้/ต่อรองกับนิยามของสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมในเรื่องนี้ให้กับตนเอง ปัจจุบันผู้หญิงต้องออกมาเรียน ออกมาทำงานเช่นเดียวกับผู้ชาย สิทธิเสรีภาพในการออกมานอกบ้านสู่พื้นที่สาธารณะของผู้หญิงจึงควรที่จะเท่าเทียมกับผู้ชายด้วยเช่นกัน

ผลสรุปของการวิเคราะห์ “กลุ่ม” การสื่อสารภายในร้าน หลังจากการเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกประเภทแหวะเวียนไปมาของร้านแห่งนี้ เนื่องจากพวกเขาส่วนใหญ่จะเปลี่ยนสถานที่เที่ยวไปเรื่อย ๆ ตามกระแสความนิยมในช่วงนั้น ๆ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะไปเที่ยวกันเป็นกลุ่ม ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มหญิงล้วน หรือกลุ่มที่มีผู้ชายมาด้วย พวกเขาจะไม่ไปเที่ยวคนเดียวโดยให้เหตุผลว่า ไปเที่ยวคนเดียวไม่สนุก ผู้หญิงที่ไปเที่ยวคนเดียวจะถูกมองในแง่ลบ ว่าออกมาล่าเหยื่อ มาหาผู้ชาย แสดงให้เห็นว่า แม้พวกเขาจะพยายามต่อสู้/ต่อรองกับนิยามในการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิง แต่เธอก็ยังไม่สามารถทำลายมายาคติในเรื่องนี้ได้หมด ผู้หญิงจึงไม่นิยมที่จะไปเที่ยวคนเดียวเหมือนกับผู้ชาย เพราะกลัวจะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี การเที่ยวกลางคืนของพวกเขาจึงเป็นการเที่ยวแบบผู้หญิง ที่มีนิยามของสังคมเรื่องความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิง/ชายแฝงเร้นอยู่ด้วย

ในกรณีของ “เวลา” การสื่อสารของร้านถือเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทางร้านได้มีการกำหนดเวลาเปิด/ปิดในแต่ละวันไว้ตายตัว ช่วงเวลาที่ผู้หญิงเข้าร้านมากที่สุด คือ ช่วงเวลาว่างหลังเลิกงาน ประมาณ 21.00-22.00 น. ส่วนกรณีของ “พื้นที่” การรวมกลุ่มของสมาชิกในร้านจะอยู่ในพื้นที่กายภาพ (physical space) ที่ตายตัวภายในร้าน ที่ลูกค้าสามารถเลือกจับจองพื้นที่ของตนเองได้ แต่หากพิจารณาในเชิงพื้นที่ทางสังคม (social space) ร้านแห่งนี้ก็ยังเป็นพื้นที่สาธารณะและเอื้อให้เกิดการสื่อสารภายในกลุ่มสมาชิกด้วยกัน ทำให้ผู้หญิงสร้างพื้นที่เพื่อการสื่อสารเองได้

การสื่อสารภายในร้าน มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มสื่อสารที่เปิดให้เฉพาะสำหรับสมาชิกในร้านเท่านั้น รูปแบบการสื่อสารจะมีลักษณะเป็นแนวนอน (horizontal) และดำรงอยู่บนความสมัครใจ (voluntary) ของผู้เข้าร่วมสนทนา โดยที่สมาชิกภายในร้านสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน และสามารถเปลี่ยนแปลงประเด็นการสื่อสารได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีลักษณะของการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา (face - to - face communication) ที่เอื้อต่อการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ด้บังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงนอกจากจะสื่อสารกันเองภายในกลุ่มเพื่อนที่มาด้วยกันแล้ว ก็ยังสามารถสื่อสารกับลูกค้าคนอื่น ๆ ภายในร้านที่อยู่นอกกลุ่มออกไปได้เช่นกัน โดยที่เธอและคู่สนทนาสามารถที่จะตอบรับหรือปฏิเสธไม่ตรีก็ได้ ด้บังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถสื่อสารได้ด้วยตัวของเธอเอง ไม่ต่างกับผู้ชาย

เนื้อหา/ประเด็นในการสื่อสารส่วนใหญ่ของผู้หญิงที่ไปเที่ยวกลางคืน สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเด็นใหญ่ ๆ คือ เนื้อหาของการสื่อสารภายในกลุ่มผู้หญิงเที่ยวกลางคืนด้วยกันเอง เช่น เรื่องงาน เรื่องครอบครัว หรือเรื่องความรัก และเนื้อหากการสื่อสารของบุคคลภายนอกกลุ่ม เช่น เรื่องความสวยความงาม เรื่องผู้ชาย แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือสำนวนภาษาที่พวกเธอใช้ในการสื่อสารนั้น เป็นการคุยแบบผู้ชาย และประเด็นส่วนใหญ่สื่อสารในพื้นที่อื่นไม่ได้ ด้บังเป็นสถานที่ที่ให้อิสระในการสื่อสารกับผู้หญิงได้สื่อสารออกมาเพื่อการผ่อนคลายและระบายความทุกข์ในจิตใจได้อย่างเต็มที่ ปราศจากกฎเกณฑ์ทางสังคมที่จะเข้ามากำหนดความเป็นหญิงความเป็นชาย

นอกจากการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication) เพื่อกระชับสายสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าด้วยกัน และการสื่อสารแบบรวมกลุ่ม (group communication) ที่เปิดให้เฉพาะสำหรับกลุ่มสมาชิกภายในร้านเท่านั้นแล้ว ภายในร้านยังเปิดโอกาสให้ได้มีประสบการณ์การสื่อสารอีกหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านสื่อเฉพาะกิจ (specific media communication) ที่จัดไว้เพื่อนำเสนอโปรโมชั่นใหม่ ๆ หรือกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในร้าน และการสื่อสารมวลชน (mass communication) ผ่านทางโทรทัศน์ มีไว้ให้บริการลูกค้าเพื่อความ

ผลิตเพลง เช่นรายการเพลง แฟชั่น และการแข่งขันฟุตบอลนั้ดสำคัญ ๆ เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ร่วมกันผ่านสื่อ ลูกค้ำที่ไปเที่ยวจึงมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

วัฒนธรรมดังกล่าวของผับจึงได้กลายมาเป็นอีกหนึ่งเวทีให้ผู้หญิงก้าวเข้าไปสื่อสารเพื่อต่อสู้/ต่อรองกับนิยามในเรื่องเวลาและพื้นที่ที่สังคมได้กำหนดเอาไว้ให้กับผู้หญิง เมื่อเธอเลือกที่จะใช้เวลาว่างด้วยการออกไปเที่ยวในเวลากลางคืน

การสื่อสารกับการต่อรองทางความหมายของผู้หญิงเที่ยวกลางคืน

โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ของ Erving Goffman เป็นเกณฑ์ในการศึกษาความหมายที่กลุ่มตัวอย่าง “ผู้หญิงเที่ยวกลางคืน” เข้าไปต่อรองใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ “นอกร้าน” กับผู้หญิง

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องออกไปเรียน ไปทำงานนอกร้าน ปัจจุบันพื้นที่ของ ผู้หญิงจึงไม่ใช่ “ที่บ้าน” อย่างเดียวอีกต่อไป พื้นที่สาธารณะเริ่มเปิดรับผู้หญิงมากขึ้น เมื่อมีเวลาว่างพวกเธอจึงสามารถออกนอกร้านไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผ่อนคลายความเครียดที่เกิดจากการทำงานและการเรียนเหมือนกับผู้ชายได้เช่นกัน

ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2544ข, น. 117) ที่กล่าวว่าในขณะที่ด้านหนึ่งผู้หญิงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อออกจากร้านไปสู่โลกสาธารณะ แต่ทว่าเมื่อจำนวนผู้หญิงที่ออกไปอยู่ในโลกสาธารณะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเนื่องมาจากเหตุผลใดในด้านโลกสาธารณะเองก็ต้องมีการปรับตัว เพื่อรองรับจำนวนผู้หญิงที่เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน เริ่มตั้งแต่ด้านการแต่งกายที่เริ่มมีความหลากหลายในเชิงเพศสภาพ คือหญิงก็แต่งได้ ชายก็แต่งดี การเกิดขึ้นของร้านอาหารแบบใหม่ เช่น ฟาส์ฟู้ดที่เปิดโอกาสให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงสามารถเข้าไปนั่งได้ตามลำพัง ร้านอาหารเหล่านี้จะจัดร้านอย่างสะอาดมีแสงสว่างมาก มีที่สำหรับนั่งคนเดียว ไม่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นการเพิ่มลักษณะ “ความเป็นหญิง” ให้แก่ร้านอาหารที่สาธารณะมากขึ้น รวมทั้งการเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ที่อยู่กึ่งกลางระหว่าง “ที่บ้าน” กับ “ที่สาธารณะ” ที่ Arendt เรียกว่า “ที่สังคม” (social) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ไม่มีตราประทับทางเพศอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ชายและหญิงเข้าไปใช้อย่างสะดวกใจ เช่น ตลาดแบบซูเปอร์มาร์เก็ตที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายเดินกระหน่ำไหลกันได้ ร้านตัดผม (ซึ่งแต่เดิมเคยแยกขาดจากกัน) ที่หญิงก็เข้าไปตัดได้ชายก็เข้าไปตัดดี เป็นต้น การปรับเปลี่ยนทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวโลกส่วนตัวและโลกสาธารณะเคลื่อนย้าย “ผู้หญิง” และ “ผู้ชาย” ให้เข้ามาหากันให้มากขึ้น

ส่วนในเรื่องของการสื่อสาร “ในบ้าน” และ “นอกร้าน” ของผู้หญิงนั้น การใช้ชีวิตในบ้านจะทำให้เธอรู้สึกเป็นตัวของตัวเองมากกว่าการใช้ชีวิตนอกร้านในกรณีของที่ทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายหรือการพูดจาที่ไม่ต้องมีพิธีตรงมากนัก ต่างจากในที่ทำงานที่พวกเขาต้องสวมบทบาทเป็นอีกคนเพื่อให้เหมาะสมกับหน้าที่การงานที่ทำ การแสดงออกของผู้หญิงจึงขึ้นอยู่กับกาลเทศะในพื้นที่และเวลาที่เธอสังกัดอยู่

ในขณะเดียวกัน ข้อค้นพบของงานวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2544ข, น. 117) ที่ว่า คำว่า “ส่วนตัว” (private) ที่มีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “ส่วนรวม” (public) ดังสำนึกที่ผู้คนในโลกปัจจุบันมีอยู่อย่างยอมรับกันโดยปริยายว่า ในบริเวณบ้านหรือในห้องนอนของเราเป็นพื้นที่ส่วนตัวที่เราสามารถจะทำอะไรหรืออย่างไรก็ได้ โดยมีเสรีภาพเต็มที่ นับตั้งแต่การเคลื่อนย้ายจัดการกับสิ่งของในบ้าน การแสดงออกกับปฏิกิริยา การแต่งกาย ฯลฯ แต่เมื่อเราก้าวออกไปบริเวณนอกร้านหรือพื้นที่สาธารณะ เสรีภาพที่เคยมีภายในบ้านก็จะถูกตีวงให้แคบเข้า

ส่วนในกรณีของผับ แม้จะเป็นพื้นที่นอกร้าน แต่กลุ่มตัวอย่างที่ไปเที่ยวกลางคืนต่างมีความเห็นเดียวกันว่า ผับเป็นพื้นที่ที่เธอสามารถสื่อสารและแสดงออกได้อย่างเต็มที่ และเป็นตัวของตัวเองมากกว่าในที่ทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การพูดจา การร้องเพลง เดินร่ำ ไปจนถึงการกินเหล้า สูบบุหรี่ ก็สามารถทำได้อย่างอิสระ เพราะลูกค้าคนอื่น ๆ ที่เข้าไปเที่ยวในร้านต่างก็มีพฤติกรรมเดียวกัน อีกทั้งการเลือกร้านที่ไปเที่ยวของกลุ่มเป้าหมาย ก็เป็นการบ่งบอกถึงรสนิยมได้ด้วย

ผับเป็นพื้นที่การสื่อสารเพื่อการสำแดงออกถึงตัวตนทางวัฒนธรรมของผู้บริโภค (ลูกค้า) ในด้านหนึ่งการมาผับจึงหมายถึงการมาเชื่อมต่อเข้ากับชุมชนทางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน และยังมีนัยของการตอกย้ำผลิตซ้ำ รวมทั้งแบ่งปันตัวตนทางวัฒนธรรมในกลุ่มรสนิยมเดียวกัน ซึ่งหากพิจารณาในมุมกลับแล้ว การตอกย้ำและนำตัวตนเข้าร่วมกับกลุ่มรสนิยมก็เท่ากับการแยกตัวเองออกจากกลุ่มคนอื่น ๆ นั่นเอง

2. เวลา “กลางคืน” กับผู้หญิง

ในปัจจุบันผู้หญิงจำนวนหนึ่งก็ได้ขยายเวลาแห่งการพักผ่อน ไปจนถึงเวลากลางคืน ด้วยการไปเที่ยวผับ เนื่องจากในเวลากลางวันของพวกเธอได้หมดไปกับการเรียนและการทำงาน เวลาที่พอจะมีเหลือเพื่อการผ่อนคลายจึงขยับไปอยู่ในเวลากลางคืนนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี สังคมไทยมีมายาคติเรื่องของกลางคืน ว่าเป็นเวลาที่เต็มไปด้วยอันตราย เนื่องจากโลกสาธารณะนั้นเป็นสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงซึ่งถูกวาดภาพว่า เป็นผู้ที่อ่อนแอ พร้อมทั้งจะถูกรังแก การออกไปนอกร้านในตอนกลางคืนของเธอจึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม และน่าเป็นห่วงในความคิดของคนโดยทั่วไป

เมื่อผู้หญิงจำนวนหนึ่งเลือกที่จะออกไปใช้ชีวิตในเวลากลางคืน อุปสรรคในเรื่องดังกล่าวจึงตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้กลุ่มเป้าหมายจะมีอุปสรรคในการออกไปเที่ยวกลางคืนที่แตกต่างกันไป หนึ่งในเหตุผลเหล่านั้นก็คือ เหตุผลในเรื่องของความปลอดภัย ที่พ่อแม่หรือคนในครอบครัวมักจะยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการห้ามไม่ให้พวกเธอออกมา สิ่งที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งก็คือ นอกจากพ่อที่เป็นผู้ชายจะเข้ามาเป็นผู้กำหนดการออกสู่โลกสาธารณะในเวลากลางคืนของพวกเธอแล้ว แม่ที่เป็นผู้หญิงด้วยกันก็เข้ามาดขี่พวกเธอเอาไว้ด้วยอีกแรงหนึ่ง กลุ่มเป้าหมายบางคนจึงได้เลือกใช้การสื่อสารเพื่อการต่อรองกับครอบครัว ด้วยการให้พ่อแม่เห็นหน้าค่าตาเพื่อนที่จะไปด้วยกันเสียก่อน (face - to face communication) ว่าไปกับใครกลับกับใคร สร้างความมั่นใจเรื่องความปลอดภัยในการออกไปเที่ยวในเวลากลางคืนของเธอ เหตุผลสุดท้ายก็คือปัญหาทางเศรษฐกิจ เพราะการใช้ชีวิตในเวลากลางคืนนั้นอยู่ในมิติในการบริโภค ที่ต้องใช้เงินแลกมา

กับคำว่า “ผู้หญิงเที่ยวกลางคืน” กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าเป็นคำที่ฟังดูไม่ดี และน่าจะมีความหมายในแง่ลบมากกว่า ส่วนตัวของเธอเองนั้นไม่คิดว่าตัวเองเป็นผู้หญิงเที่ยวกลางคืน เนื่องจากคำนี้จะหมายถึงผู้หญิงที่เที่ยวทุกคืน หรือผู้หญิงทำงานกลางคืน แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงได้มีการแบ่งชนชั้นกันเองออกเป็นสองกลุ่ม คือผู้หญิงเที่ยวกลางคืน และผู้หญิงกลางคืน อีกทั้งพวกเธอยังได้รี้ออนความหมายเดิมที่มีต่อผู้หญิงเที่ยวกลางคืนเสียใหม่ เพื่อสื่อสารความหมายใหม่ว่าการเที่ยวกลางคืนของเธอ นั้น ตั้งอยู่ในกรอบมีจุดประสงค์เพื่อการพักผ่อน และสังสรรค์กันในหมู่เพื่อนฝูงเท่านั้น ไม่ได้กินเหล้าจนเมามาขายชาติ หรือมาเพื่อหาผู้ชาย และไม่อยากให้คนในสังคมมองพวกเธอแต่ภายนอก แล้วตัดสินเอาเองว่าเธอเป็นผู้หญิงไม่ดี อีกทั้งพวกเธอยังเห็นว่าการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงนั้น เป็นเรื่องของสิทธิส่วนบุคคลที่สามารถกระทำได้ ไม่ว่าผู้หญิงคนนั้นจะมาด้วยเหตุผลใดก็ตาม

ส่วนในเรื่องของอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการไปเที่ยวในเวลากลางคืน ไม่ว่าจะ เป็นอันตรายที่เกิดจากยาเสพติด การทะเลาะวิวาท หรือการล่องละเมิดทางเพศนั้น สื่อมวลชนถือเป็นช่องทางสื่อสารที่ได้ติดตั้งจิตสำนึกนี้ให้กับผู้หญิง และเมื่อสังคมก็ไม่ได้จัดระบบป้องกันความปลอดภัยโดยรวมให้แก่พวกเธอ คงเป็นภาระของพวกเธอที่จะต้องติดตั้งระบบป้องกันความปลอดภัยให้ตัวเอง ประสพการณ์ตรงจึงเป็นตัวสอนให้พวกเธอสร้างกลยุทธ์เพื่อต่อรองและเอาตัวรอดกับสถานการณ์ดังกล่าว (tactic for survival) เมื่อผู้หญิงต้องไปอยู่ในพื้นที่/เวลาในการสื่อสารแบบใหม่ ด้วยการเลือกพื้นที่ในการสื่อสาร ร้านที่ไปจะต้องเป็นร้านที่มีการรักษาความปลอดภัยที่ดี การสื่อสารต่อรองด้วยการเลือกกลุ่ม โดยไปกับเพื่อนที่ไว้ใจได้และไม่สร้างปัญหา รู้จักสังเกตผู้คนรอบข้างในที่เที่ยว ไม่กินเหล้าในแก้วของคนอื่น รู้จักหลบหลีกผู้ชายที่จะเข้ามาวนลลาม และ

ผู้หญิงส่วนหนึ่งเลือกที่จะขับรถไปกับเอง แต่ถ้าต้องนั่งแท็กซี่กลับบ้านคนเดียว ก็จะต้องให้เพื่อนจำทะเบียนรถเอาไว้ หรือคุยโทรศัพท์ไปด้วยตลอดทาง

นอกจากนี้การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ ๆ ตามแนวคิดของสำนักคิด “เทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด” (Communication Technology Determinism) ระบุว่า ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีนั้น จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ของสังคมเสมอ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเรื่อง “ที่บ้าน” “ที่สาธารณะ” ตัวอย่างง่าย ๆ ก็เช่น เมื่อมีถนนหนทาง มีการสร้างรถยนต์ การมีโทรทัศน์ ฯลฯ การก้าวออกไปสู่โลกภายนอกของผู้หญิงก็จะง่ายขึ้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544ข, น. 91)

3. “การเที่ยว” กับผู้หญิง

ปัจจุบันผู้หญิงจำนวนหนึ่งได้ขยายเวลาแห่งการพักผ่อนไปจนถึงเวลากลางคืน ด้วยการเที่ยวในสถานบันเทิงประเภทคลับ เนื่องจากเวลาในตอนกลางวันของพวกเธอได้หมดไปกับการเรียนและการทำงาน เวลาที่พอจะมีเหลือเพื่อการผ่อนคลายจึงขยับไปอยู่ในเวลากลางคืนนั่นเอง

ในอดีต “เที่ยว” เป็นคำที่มีไว้ใช้กับผู้ชายเท่านั้น และเมื่อมาใช้กับผู้หญิงจะมีความหมายในแง่ลบ แต่ปัจจุบันเมื่อผู้หญิงต้องออกมาทำงาน หาเงินเอง การออกไปเที่ยวเพื่อผ่อนคลายจากการทำงานบ้างจึงเป็นเรื่องปกติและเป็นสิ่งที่ทำได้ เธอได้เลือกหยิบยกเรื่องสิทธิส่วนบุคคล ความเท่าเทียมกันระหว่างหญิง/ชายเข้ามาสู่/ต่อรอง และรื้อถอนความหมายเดิมของคำว่า “เที่ยว” ว่าเป็นคำที่ล้าสมัยไปแล้ว

การแสดงออกเพื่อสื่อสารความหมายในการเที่ยวกกลางคืนของผู้หญิงนั้น จะประกอบไปด้วยการสื่อสารในสองรูปแบบคือ การสื่อสารด้วยวาจาหรือเชิงวัจนภาษา (Verbal Communication) หมายถึง การสื่อสารด้วยการพูด การร้อง และ การสื่อสารที่ไม่ใช่วาจา หรือเชิงอวัจนภาษา (Non-Verbal Communication) เริ่มตั้งแต่การแต่งหน้าแต่งตัวที่จะต้องดูดีเป็นพิเศษ มีลักษณะเป็นพิธีกรรม มีรูปแบบชัดเจน ทั้งการแต่งหน้าให้จัดจ้าน การฉีดน้ำหอม รวมถึงการเลือกสวมใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัยเปิดเผยสัดส่วนรูปร่างมากขึ้น เป็นเสื้อผ้าที่ไม่สามารถใส่ได้ในพื้นที่/เวลาปกตินั่นเอง เสื้อผ้าจึงเกี่ยวข้องกับ “อัตลักษณ์” อย่างชัดเจนมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ผู้หญิงได้สร้างวัฒนธรรมการแต่งกายของตนเองขึ้นมา เพื่อแยกแยะระหว่างชุดไปทำงานกับชุดไปเที่ยว

ส่วนกิจกรรมที่ผู้หญิงทำเวลาไปเที่ยวกกลางคืนนั้น ก็จะเป็นกิจกรรมที่ไม่สามารถทำได้ในเวลาปกติ ไม่ว่าจะเป็นการตะโกนร้องเพลง การเต้นรำอย่างสุดเหวี่ยง การกินเหล้า หรือการสูบบุหรี่แบบผู้ชาย สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ฝั่บเป็นพื้นที่แบบใหม่ที่แตกต่างไปจากพื้นที่ในเวลาปกติ เป็นพื้นที่แห่งการผ่อนคลาย ความสนุกสนาน การหาความรื่นเริงใจ ผู้หญิงจึงสามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องอายต่อสายตาใคร

4. “เป้าหมายในการเที่ยว” กับผู้หญิง

ความคิดโดยทั่วไปของคนในสังคมมักจะมองว่าการที่ผู้หญิงออกไปเที่ยวกลางคืน เป้าหมายของเธอก็คือการไปหาผู้ชาย หรือคู่ครอง แต่ในความเป็นจริงหาได้เป็นอย่างนั้นเสมอไป เพราะแม้จะมีผู้หญิงบางคนที่มีเป้าหมายในการเที่ยวดังกล่าว แต่ทว่าเป้าหมายในการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงส่วนใหญ่ที่พบในงานวิจัย ประกอบไปด้วยสามเหตุผลหลัก นั่นก็คือ เพื่อพบปะสังสรรค์ เข้าสังคมกับเพื่อนฝูง เหตุผลถัดมาเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด สำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีความทุกข์ ความเศร้าที่เกิดจากเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน เรื่องครอบครัว หรือเรื่องความรัก และเหตุผลสุดท้ายที่ผู้หญิงออกไปเที่ยวก็เพื่อการขยายประสบการณ์ต่อโลกของผู้หญิงออกไป (horizon of personal experiences) การเที่ยวกลางคืนยังทำให้เธอเรียนรู้ที่จะต่อรองกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย เช่น เธอจะมีอำนาจเหนือกว่าผู้ชายก็ต่อเมื่อ เธอรู้จักปรุงแต่งรูปร่างหน้าตาให้สวย รู้จักวางตัว และรู้จักใช้มารยาทหญิงเมื่อต้องการความช่วยเหลือ

5. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเอาตัวรอดในพื้นที่การเที่ยวกลางคืนของผู้หญิง

ในการขยายประสบการณ์ต่อโลกของผู้หญิงนั้น เธอจำเป็นต้องสร้าง “กลยุทธ์เพื่อความอยู่รอด” (tactic for survival) ออกมาใช้เป็นกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อต่อสู้/ต่อรองความหมายในพื้นที่ของการเที่ยวกลางคืน

ยิ่งในสังคมที่อำนาจของผู้ชายเข้ามามีกำหนด อีกทั้งสังคมที่คอยประนามพฤติกรรมในการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิง เพราะฉะนั้นถ้าผู้หญิงจะเข้าไปในพื้นที่/เวลาที่เธอไม่คุ้นเคยเพื่อทำการสื่อสาร ผู้หญิงจะต้องพัฒนากลยุทธ์ (tactics) เพื่อความอยู่รอด ผ่านการสื่อสารความหมายดังต่อไปนี้

- การเลือกพื้นที่ในการสื่อสารที่ปลอดภัย คือ พวกเขาจะเลือกร้านที่มีระดับเพื่อคัดลูกค้าที่จะเข้ามาเที่ยวในชั้นหนึ่งก่อน เพราะร้านในระดับนี้ก็จะมีระบบรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวด
- การเลียนแบบวิธีการสื่อสารแบบผู้ชาย คือ การสูบบุหรี่ กินเหล้า หรือแม้กระทั่งการแสดงออกซึ่งท่าทาง และการพูดจาแบบผู้ชาย เพื่อต่อรองกับความหมายของการเที่ยวกลางคืน โดยการทำให้เธอกลายเป็นผู้ชายมากขึ้น
- การใช้การสื่อสารแบบกลุ่มมากกว่าแบบปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ในการออกไปเที่ยวกลางคืนของผู้หญิง เธอจะไปกันเป็นกลุ่มในหมู่เพื่อนฝูงเพื่อความปลอดภัย และเพื่อป้องกันตัวเองจากข้อกล่าวหาที่อาจจะเกิดเมื่อเธอออกไปเที่ยวคนเดียว

- การพัฒนาเทคนิคการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร (Information seeking) เนื่องจากการที่ยุคกลางคืนเป็นกิจกรรมการสื่อสารในเวลาและพื้นที่ที่แปลกใหม่สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นผู้หญิงจึงจำเป็นต้องรู้จักหาข้อมูลข่าวสาร ทั้งจากประสบการณ์ตรง และประสบการณ์จากสื่อมวลชน เพื่อให้รู้เท่าทันผู้คน รวมถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้จากการที่ยุคกลางคืน เพื่อการป้องกันตัวเอง และหาหนทางแก้ไขได้หากเกิดเหตุการณ์ขึ้นจริง

- การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ แม้ในปัจจุบันสังคมจะเปิดพื้นที่ในเวลากลางคืน ให้ผู้หญิงก้าวเข้าไปสัมผัสมากขึ้น แต่สังคมกลับยังไม่ได้สร้างเครื่องมือเพื่อป้องกันอันตรายให้ พวกเขาจึงต้องแสวงหาวิธีในการป้องกันตัวเอง การพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงช่วยให้ผู้หญิงสามารถออกสู่พื้นที่ในโลกสาธารณะได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง หรือการพัฒนาของโทรศัพท์มือถือ

อภิปรายผล

ขณะที่สังคมไทยตัดสินความดีและความเลวของผู้หญิงจากการนิยามความสัมพันธ์ของผู้หญิงภายใต้บริบทของเวลา/พื้นที่ ผู้หญิงตีความถึงผู้หญิงที่อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ไม่ออกไปเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน วาทกรรมหลักเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงดังกล่าวข้างต้น สร้างความสัมพันธ์ที่ตายตัวและทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะของ “ผู้ถูกกำหนด” ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่สังคมวงกว้าง หรือแม้กระทั่งในชนชั้นผู้หญิงที่ตกอยู่ภายใต้วิถีคิดดังกล่าวได้เบียดขับผู้หญิงกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากความสัมพันธ์ที่ตายตัวนี้ให้กลายเป็นคนชายขอบของความเป็นผู้หญิง

ผลจากการศึกษาพบว่า การนิยามความหมายของความเป็นผู้หญิงไม่ได้มีลักษณะตายตัวตามวาทกรรมหลักเสมอไป แต่เป็นการสร้างตัวตนที่หลากหลายและผูกโยงกับบทบาทอื่น ๆ ของความเป็นผู้หญิงภายใต้กระบวนการให้ความหมายที่ไม่ได้หยุดนิ่ง

ถ้าหากผู้หญิงยอมตกอยู่ในฐานะของผู้กระทำภายใต้ความสัมพันธ์ที่ตายตัวแบบเดิม ผู้หญิงยอมไม่มีโอกาสได้เลือก แต่เมื่อผู้หญิงหลุดออกจากมุมมองเชิงเดี่ยวที่มากำหนดคุณค่าของความเป็นผู้หญิงแล้ว พวกเขาได้ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความหมายใหม่ของผู้หญิงที่ยุคกลางคืนด้วยตัวของเธอเอง การต่อสู้เพื่อพลิกบทบาทไปเป็นผู้กำหนดเพื่อรักษาคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงเป็นไปตามโลกของประสบการณ์ที่แวดล้อมชีวิตของพวกเขา

ท่ามกลางข้อเท็จจริงทางสังคมดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำ ความเข้าใจการเพียวกลางคืนของผู้หญิงอย่างมีลักษณะเฉพาะเจาะจงและเปิดพื้นที่ทางสังคมให้ ผู้หญิงได้อธิบาย และให้ความหมายกับตนเอง ไม่เช่นนั้นแล้ว ผู้หญิงที่ยังดำเนินชีวิตเช่นนี้จะต้อง เป็นฝ่ายที่ถูกประทับตราจากมุมมองเชิงเดี่ยวที่มอดิตสินพิพากษาให้ผู้หญิงเหล่านี้ดำรงอยู่ใน สังคมอย่างไรคุณค่าโดยที่คุณค่าดังกล่าวสังคมเป็นผู้สร้างขึ้นและกำหนดผู้หญิง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงให้ความสนใจกับผู้หญิงที่เข้ามาสู่พื้นที่การเพียวลับในเวลา กลางคืน โดยต้องการทำความเข้าใจแง่มุมชีวิตของผู้หญิงผ่านสายตาของพวกเขา เพื่อสะท้อนให้ เห็นกระบวนการสื่อสารเพื่อดิ้นรนต่อสู้กับกฎเกณฑ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่มาเบียดขับให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ กลายเป็นคนชายขอบทางสังคม และวัฒนธรรม ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่ใช่เป็นภาพตัวแทนของ ผู้หญิงทุกกลุ่ม อีกทั้งยังไม่ได้อ้างว่าเป็นตัวแทนของผู้หญิงเพียวกลางคืนทุกคนด้วย เนื่องจากการ ทำความเข้าใจการเพียวกลางคืนของผู้หญิงจำเป็นต้องมองอย่างมีบริบทและคำนึงถึงความ แตกต่าง และความละเอียดซับซ้อนในความเป็นตัวตนของความเป็นมนุษย์ซึ่งมีหลากหลายมิติเป็น อย่างยิ่ง งานศึกษาครั้งนี้จึงเน้นการนำเสนอประสบการณ์ร่วมและความคิดในแง่มุมที่ผู้หญิงกลุ่ม หนึ่งให้ความสำคัญ

ผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. การเพียวกลางคืนของผู้หญิง เป็นการออกไปขยายเส้นขอบฟ้าของประสบการณ์ ส่วนบุคคล (horizon of personal experiences) ขยายโอกาสในการสื่อสารในพื้นที่ใหม่เวลาใหม่ เนื่องจากหากผู้หญิงถูกจำกัดขอบเขตในการใช้ชีวิตเสียแล้ว โอกาสที่ผู้หญิงจะพัฒนาทางความคิด ก็จะน้อยลงไปด้วย

ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2544ข, น. 107) ที่กล่าวว่า ผลจากการถูกจำกัดพื้นที่ก็เท่ากับจำกัดทัศนยะและโลกทัศน์ของผู้ที่อยู่ในพื้นที่นั้นไปด้วย และ นอกจากความจำกัดในเรื่องทัศนยะและโลกทัศน์แล้ว พื้นที่แคบยังจำกัดโอกาสและทางเลือก ใน ชีวิตให้แคบลง ดังนั้น เมื่อผู้ชายสามารถเคลื่อนย้ายไปมาได้อย่างอิสระเสรีในโลกกว้าง โอกาสที่ ผู้ชายจะได้สำรวจผู้หญิงที่จะมาเป็นคู่ครองในชีวิตก็เปิดกว้างขึ้น ผู้ชายได้มีโอกาสทำความรู้จัก ผู้หญิงหลายต่อหลายคนก่อนที่จะตัดสินใจเลือกสักคนหนึ่ง ในทางตรงกันข้าม เมื่อผู้หญิงถูก กำหนดให้อยู่แต่ในบ้านเธอก็จะมีแต่โอกาสเลือกเฉพาะ “ตัวเลือก” (ผู้ชาย) ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตอัน ตั้งรับของเธอเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงแต่ทางเลือกในเรื่องชีวิตคู่เท่านั้น แม้แต่โอกาสในด้านการศึกษา โอกาสในการพัฒนาอาชีพก็เช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่และเวลาที่ผู้หญิงไม่คุ้นเคย หรือมีความแปลกใหม่ การเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงจึงต้องมีการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ตนเองอยู่รอด (tactic for survival) กล่าวคือ แม้ปัจจุบันสังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงออกสู่โลกสาธารณะมากขึ้น แต่การสร้างระบบการรักษาความปลอดภัยในเวลากลางคืนก็ยังมึนน้อย เวลาออกไปข้างนอกผู้หญิงจะต้องการสื่อสารด้านความเป็นผู้ชาย (masculinity) ออกมาเพื่อป้องกันตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายแบบผู้ชาย การพูดคุยแบบผู้ชาย หรือการแสดงออกแบบผู้ชาย ที่ทำให้ผู้หญิงดูกล้าแกร่งพร้อมที่จะเผชิญโลกกว้างด้วยตัวเองได้ อีกทั้งการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงยังมีน้อยเพื่อเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างหญิง/ชาย เมื่อผู้ชายมีสิทธิเที่ยว ผู้หญิงก็มีสิทธิเที่ยวเหมือนกัน

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ จึงสอดคล้องกับงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2544ข, น. 107) ที่ว่าสำหรับในสมัยใหม่นั้น ผู้หญิงอาจจะไม่จำเป็นต้องแปลงร่างเป็นผู้ชายเหมือนผู้หญิงในอดีต แต่ทว่าเธอก็ต้องเสริมเพิ่มเติมทักษะการสื่อสารใหม่ ๆ แบบผู้ชาย (masculine communication skills) เข้ามาอย่างมากมาย ตัวอย่างเช่น ลักษณะการสบตาทำท่ายกับคนอื่น ซึ่งแต่เดิมผู้หญิงที่อยู่ในบ้านจะถูกสอนไว้ไม่ให้กระทำ เนื่องจากถูกตีความว่า “เป็นวิธีการให้ทำหรือทอดสะพานให้ผู้ชาย” ต้องรู้จักสังเกตทิศทาง รู้จักสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว รู้จักอ่านอากัปกิริยาของผู้คน การแปลงร่างของผู้หญิงสมัยใหม่นั้นอาจกล่าวได้ว่า มีการแปลงกายทางกายภาพน้อยลง แต่มีการแปลงร่างเชิงนามธรรมและเชิงสัญลักษณ์ที่เพิ่มความเป็นชายมากขึ้น

อย่างไรก็ดี งานวิจัยยังค้นพบอีกว่า เมื่อผู้หญิงออกสู่โลกภายนอก แค่ทักษะการสื่อสารแบบผู้หญิง (feminine communication skills) เพียงเท่านั้นไม่พอแล้ว เนื่องจากผับเป็นพื้นที่การสื่อสารใหม่ที่ผู้หญิงไม่คุ้นเคย เธอจึงต้องขยายศักยภาพการสื่อสารออกไป ด้วยการเพิ่มเติมทักษะการสื่อสารใหม่ ๆ แบบผู้ชาย (masculine communication skills) เข้ามาเพื่อช่วยให้ผู้หญิงสามารถเข้าสู่พื้นที่ในแบบของผู้ชายได้ แต่กระนั้นก็ได้ไม่ได้หมายความว่า ผู้หญิงจะละทิ้งทักษะการสื่อสารแบบผู้หญิงไปโดยสิ้นเชิง หากแต่ในเวลาเดียวกัน พวกเธอก็ยังคงเลือกทักษะความเป็นเพศหญิงบางด้านออกมาใช้สื่อสาร เพื่อความอยู่รอดในเวลาและพื้นที่ที่แตกต่างออกไป จากชีวิตประจำวันปกติที่คุ้นชิน อาทิเช่น การใช้จรรยาบรรณ รวมทั้งเรื่องความสวยความงามที่ผู้หญิงใช้ปรุงแต่งตัวเองในพื้นที่การเที่ยวกลางคืน เป็นต้น

2. ผู้หญิงใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อการร้อยความหมายเดิมที่สังคมมีต่อผู้หญิงเที่ยวกลางคืน โดยภายในพื้นที่ผับ เธอจะใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความแตกต่างระหว่างผู้หญิงเที่ยวกลางคืนกับผู้หญิงกลางคืนกลุ่มอื่น โดยการแต่งหน้าแต่งตัวที่บ่งบอกถึงรสนิยมที่ตึกว่า และต่อสู้กับสายตาของผู้ชายที่มองมาในแง่ลบ ว่าการมาเที่ยวกลางคืนของเธอนั้นเพื่อการพักผ่อนอย่าง

แท้จริงและไม่มีอะไรแอบแฝง อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิง/ชาย อีกด้วย ส่วนพื้นที่ภายนอกผ้า ผู้หญิงจะต้องต่อสู้กับครอบครัว พ่อแม่ หรือคนรัก ที่ส่วนใหญ่ยังมองการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงว่าเป็นเรื่องไม่ดี เนื่องจากเป็นสถานที่ที่แฝงไปด้วยอันตราย ผู้หญิงจึงต้องใช้การสื่อสารแสดงให้เห็นว่าการเที่ยวของเธอมีความปลอดภัย โดยการไปเที่ยวกันเป็นกลุ่มในหมู่เพื่อนที่ไวใจได้เท่านั้น

ในกรณีการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงเป็นการต่อสู้ระดับปัจเจกบุคคล (individual movement) และการต่อสู้เรื่องความหมายครั้งนี้ เป็นการต่อสู้แค่ชั่วคราว เพียงแค่อยากให้สังคมเปลี่ยนแปลงความหมายการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิง โดยการต่อสู้ที่ผ่านมาทั้งหมดตามแนวทางที่คล้ายกับทัศนคติแบบสตรีนิยมแนวเสรีนิยม (liberal feminism) ที่ได้วิเคราะห์สาเหตุของการไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศว่า เกิดจากการขาดโอกาสทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านบทบาทและอื่น ๆ ดังนั้น หนทางแก้ไขจึงต้องเพิ่มโอกาส เพิ่มการศึกษา และเพิ่มบทบาทของผู้หญิงให้มากขึ้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544ก, น. 481)

จุดยืนดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของนักสตรีนิยมแนวเสรีนิยมรุ่นศตวรรษที่ 20 ที่รู้จักกันดี คือ Betty Frieden (1963 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544ก, น. 481) ผู้จุดประเด็นเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคของสตรีในยุคสมัยใหม่หลังจากที่ต่อสู้จนชนะในหลักการเรื่อง “Equal work equal pay” และ “Equal right equal vote” มาแล้ว เนื่องจากในสังคมอเมริกันช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ผู้หญิงอเมริกันจำนวนมากต้องทำงานเป็นแม่บ้าน ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาชีวิตอย่างมาก และอคติต่าง ๆ เกี่ยวกับเพศก็ยังดำรงอยู่ Frieden จึงเรียกร้องให้มีการขยายบทบาทจากเดิมที่ ผู้หญิงจะเป็นเพียง “แม่และเมีย” ออกไปให้กว้างขวางขึ้น กล่าวคือเรียกร้องให้ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน และรณรงค์ให้มีการเปลี่ยนแปลงอคติต่าง ๆ ที่มีต่อผู้หญิง

เพราะฉะนั้น การเที่ยวกลางคืนของผู้หญิง จึงถือเป็นการปลดปล่อยตัวเอง เมื่อผู้หญิงกับผู้ชายไม่เสมอภาคกัน ก็ทำให้เสมอภาคที่ตัวเอง แต่เป็นเพียงความคิดที่นึกถึงแต่ตัวเองเป็นหลัก ไม่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (social movement) ดังตัวอย่าง การที่ผู้หญิงพยายามใช้การสื่อสาร เพื่อการต่อสู้/ต่อรองความหมายในการออกไปเที่ยวกลางคืน (tactic for survival) เริ่มตั้งแต่การที่กลุ่มเป้าหมายต่อสู้ด้วยการโกหกแล้วหนีพ่อแม่ไปเที่ยว ก็เป็นการต่อสู้เพื่อตัวของเธอเอง การพาเพื่อนที่จะไปเที่ยวด้วยกันมาให้พ่อแม่ได้รู้จัก ก็เป็นเพียงการสื่อสารเพื่อต่อรองให้เธอได้ออกมาเที่ยวเองอีก แม้กระทั่งการป้องกันตัวเองจากอันตรายที่อาจจะเกิดจากการไปเที่ยว เช่น การเลือกร้านซึ่งเป็นพื้นที่ในการสื่อสาร การเลือกกลุ่มการสื่อสารที่ดีเวลาไปเที่ยวจะได้ไม่ก่อ

ปัญหาให้ตัวเอง หลีกเลียงพื้นที่เสี่ยง และรู้จักสังเกตคนรอบข้าง ไม่ไว้ใจใครง่าย ๆ ไม่กินเหล้าในแก้วของคนอื่น ทั้งหมดที่กล่าวมาจึงเป็นเพียงแค่การต่อสู้ในระดับปัจเจกบุคคล แต่พวกเธอไม่ได้ใช้เรื่องนี้ไปขับเคลื่อนผู้หญิงคนอื่น ๆ ในสังคม อีกทั้งการหนีพ่อแม่ไปเที่ยวเพื่อความสะใจ การกินเหล้า สูบบุหรี่ เพื่อเลียนแบบการสื่อสารในแบบของผู้ชาย ก็เป็นการต่อสู้ที่เกิดจากอารมณ์มากกว่าความเข้าใจ

ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารเพื่อการต่อสู้/ต่อรองความหมายของผู้หญิงที่ยกกลางคืน เป็นการต่อสู้เรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างหญิง/ชาย แต่เป็นสิทธิระดับส่วนบุคคล และจบลงที่ตัวผู้หญิงเอง ไม่เคลื่อนไปที่ขบวนการเคลื่อนไหวระดับสังคม (social movement) อื่น ๆ คือ เป็นการต่อสู้ระดับปัจเจกบุคคล ที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงที่โครงสร้าง (structure) นั่นเอง และเนื่องจากการต่อสู้ระดับปัจเจกบุคคลในกรณีของผู้หญิงที่ยกกลางคืนนี้ มาจากการปลดปล่อยเชิงอารมณ์ความรู้สึกและไม่ได้มาจากความเข้าใจ จึงไม่มีพลังมากพอที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

กล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ทางสังคม-วัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ เรื่องการใช้ชีวิตกลางคืนตามสถานบันเทิงต่าง ๆ ของผู้หญิง ถือเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ปัจจุบันมีผู้หญิงนิยมเที่ยวกลางคืนมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่ในสังคมไทยยังมีทัศนคติในแง่ลบกับเรื่องนี้อยู่มาก ซึ่งผู้วิจัยมีทัศนะว่างานวิจัยทางการสื่อสารกับการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงนั้น น่าจะได้รับความสนใจมากขึ้นไปด้วย โดยผู้วิจัย ขอเสนอแนะประเด็นสำคัญที่น่าจะได้รับการพิจารณาศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไป คือ

1. ศึกษาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมไปในส่วนของผู้หญิงที่ไม่นิยมหรือไม่เคยไปเที่ยวกลางคืน เพื่อจะได้มองเห็นภาพรวมของผู้หญิงในทุก ๆ ส่วนของสังคม ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องนี้
2. สถานบริการประเภทผับที่ผู้หญิงเข้าไปใช้บริการในแต่ละแห่ง ก็จะมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน ลูกค้ำที่เข้าไปใช้บริการก็ย่อมจะแตกต่างกันออกไปด้วย เพราะฉะนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของการเที่ยวกลางคืนของผู้หญิงที่กว้างขึ้น จึงควรมีการศึกษาสถานบริการที่ผู้หญิงเข้าไปใช้บริการในแบบอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย

3. สถานที่ที่พยายามค้าคืนที่ที่ผู้หญิงให้ความเห็นว่า สามารถสร้างความสนุกสนาน บันเทิง และช่วยผ่อนคลายความเครียดของพวกเขาได้มาก การเที่ยวกลางคืนจึงไม่ได้มีแต่โทษ แต่เพียงอย่างเดียวอย่างที่คนในสังคมเข้าใจ จึงควรจะมีการศึกษาดูว่ายังมีแง่มุมใดบ้างที่ยังเป็น ปัญหาในการเที่ยวของผู้หญิง อะไรที่ต้องควบคุม ดูแล หรือแก้ไขเพื่อผู้หญิงที่ไปใช้บริการ

4. จากการศึกษา พบว่ามีผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ นั่นก็คือกลุ่มที่ไปเที่ยวใน สถานบริการสำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ ที่มีผู้ชายเป็นผู้ให้บริการ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งทางสังคม ของสถานที่ให้บริการเหล่านี้ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของผู้ใช้บริการที่เป็นหญิง และผู้ให้บริการที่เป็นชาย

สำนักหอสมุด